

ISSN 1304-8120 | e-ISSN 2149-2786

Araştırma Makalesi * Research Article

Selâhaddîn-i Eyyûbî Türbesi Mimar Kemalettin'in Uygulamaya Geçmeyen Projesi Selâhaddîn-i Eyyûbî Tomb Architect Kemalettin's Unimplemented Project

Nacide ÖTER

Dr. Öğr. Üyesi, Alanya Alaaddin Keykubat Üniversitesi, Turizm Fakültesi, Turizm İşletmeciliği Bölümü
nacide.oter@alanya.edu.tr
Orcid ID: 0000-0002-0110-8246

Öz: Selâhaddîn-i Eyyûbî Türk İslam tarihi için önemli bir isim olmakla beraber Haçlı Seferleri'ndeki başarısıyla ismi efsaneleşmiştir. Eyyûbî, Al-Aziziye Medresesi'ndeki türbesinde gömülüdür. Memlük mimarisinde medreseler cami, türbe ve dersane gibi yapılardan oluşan bir düzenlemeye sahiptir. Selâhaddîn-i Eyyûbî'nin metfun olduğu türbe günümüze kadar birçok onarım geçirmiş fakat Al-Aziziye Medresesi günümüze ne yazık ki gelememiştir. Türbede iki adet sanduka yer alır. Bunlardan ahşap malzemeli olanı Selâhaddîn-i Eyyûbî'ye aittir. İkinci sanduka mermer malzemeli olmakla beraber halk arasında Selâhaddîn-i Eyyûbî'nin veziri Kadî el Fâzıl'ın olduğuna inanılır. Türbe 1903 yılında bir onarım geçirmiş ve yapılan onarımdan sonra eski sanduka atılmayarak yeni sandukanın yanına yerleştirilmiştir. Mimar Kemalettin, 1917 yılında Selâhaddîn-i Eyyûbî Türbesi için bir proje tasarlamış; fakat bu proje uygulamaya geçmemiştir. Mimarın türbe için hazırladığı tasarımın kopyası Mimar Hasan Tahsin'in arşivinde bulunmuştur. Orijinal tasarımın ise nerede olduğu bilinmemektedir. Projede türbe, kare planlı tasarlanmış sivri bir kubbe ile örtülmüştür. Türbenin cephe tasarımında yer alan bölgesel unsurlar, renkli taş işlemeciliği, pencere düzenlemeleri, dilimli kemerler, kubbenin sivri formu, kubbeye geçişte kullanılan pah düzenlemeleri ve ağ bezemesi gibi unsurlar Memlük Sanatı özelliği gösterir. Ulusal Mimarlık Dönemi başarılı mimarlarından olan ve yapılarında bu dönem özelliklerini uygulayan Kemalettin Bey, bu türbe Şam'da inşa edileceğinden dolayı türbenin tasarımında bölgesel özellikleri uygulamıştır.

Anahtar Kelimeler: Mimar Kemalettin, Selâhaddîn-i Eyyûbî, Memlük Sanatı, Medrese, Türbe.

Abstract: Although Selâhaddîn-i Eyyûbî is an important name for Turkish-Islamic history, his name has become legendary with his success in the war against the Crusades. Eyyûbî is buried in his tomb in Al-Aziziye Madrasa. In Mamluk Architecture, madrasahs have an arrangement consisting of structures such as mosques, tombs and classrooms. The tomb where Selâhaddîn-i Eyyûbî was buried has undergone many repairs until today, but unfortunately Al-Aziziye Madrasa has not survived to the present day. There are two sarcophagi in the tomb. The wooden one belongs to Selâhaddîn-i Eyyûbî. Although the second sarcophagus is made of marble, it is believed to belong to Selâhaddîn 's vizier, Kadî el Fâzıl. The tomb underwent repairs in 1903 and during the repair, the old sarcophagus should not have been thrown away but placed next to the new sarcophagus. Architect Kemalettin designed a project for the Tomb of Selâhaddîn-i Eyyûbî in 1917, but this project was not implemented. A copy of the architect's design for the tomb was found in the archive of architect Hasan Tahsin, but the whereabouts of the original design is unknown. In the project, the tomb was covered with a pointed dome designed in a square plan. Elements such as local elements in the facade design of the tomb, colored stone work, window arrangements, segmented arches, pointed form of the dome, chamfer arrangements used in the transition to the dome and net decoration show the characteristics of Mamluk Art. Kemalettin Bey, who was one of the successful architects of the National Architecture Period and applied the features of this period in his buildings, applied local features in the design of the tomb since it was to be built in Damascus.

Keywords: Architect Kemalettin, Selâhaddîn-i Eyyûbî, Mamluk Art, Madrasa, Tomb.

Geliş Tarihi:31.10.2023

Kabul Tarihi:18.12.2023

Yayın Tarihi:31.12.2023

Atıf: Öter, N. (2023). Selâhaddîn-i Eyyûbî türbesi mimar kemalettin'in uygulamaya geçmeyen projesi. *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 20(3), 1073-1082. Doi: 10.33437/ksusbd.1383724

GİRİŞ

Eyyûbî, Devleti'nin başarılı hükümdarı Selâhaddîn-i Eyyûbî, 1138 yılında babasının valiliği sırasında Tikrit'te doğmuş, amcasıyla beraber Mısır Seferleri'nde başarı göstermiştir (Ağırakça, 1997:12; Şeşen, 1983:34-44). Amcası Şirkuh 1169'da Kahire'yi ele geçirmiş ve bunun neticesinde Fatimî Halifesi tarafından vezir ilan edilmiştir. İki ay sonra vefat eden amcasının yerine ise Selâhaddîn-i Eyyûbî geçmiştir (Yakit,2019:470). Nureddin Zengi'nin ölümünden sonra devletini kuran Selâhaddîn-i Eyyûbî Haçlı Seferleri'ne karşı yaptığı büyük başarılarla tanınır (Şeşen, 2009). 1193 yılında Şam'da vefat eden Selâhaddîn önce Şam Kalesi'ne, daha sonra ise Ulu Cami'nin kuzey batı köşesinde yer alan Al-Aziziya Medresesi'ndeki türbesine gömülmüştür (Yavuz, 1977:5). 19. yüzyıl sonlarına doğru bazı seyyahlar türbenin terk edilmiş bir yıkıntı şeklinde olduğunu söylemiş; türbenin, Alman İmparatoru II. Wilhelm'in destekleriyle onarıldığı ve onarımın 1903 yılında bittiğini belirtmiştir (Yavuz, 1977:5-6). Alman İmparator II. Wilhelm 1898 yılında 25 günlük Kudüs gezisi programında Şam'a gelişinin ikinci günü Selâhaddîn-i Eyyûbî'nin türbesine tunç malzemeden yapılmış, ortasında haç bulunan bir ikkil hediye etmiştir*. (BOA. Y.MTV. 209/100, H. 18-08-1318; BOA. Y.EE. 81/3, H. 06-07-1316). Türbenin onarılmasını da bu gezi programında istemiş olmalıdır.

Fotograf 1. Selâhaddîn-i Eyyûbî Türbesi
(https://madainproject.com/mausoleum_of_saladin#gallery-2)

Fotograf 2. II. Wilhelm tarafından Hediye Edilen Taç
(https://madainproject.com/mausoleum_of_saladin#gallery-4)

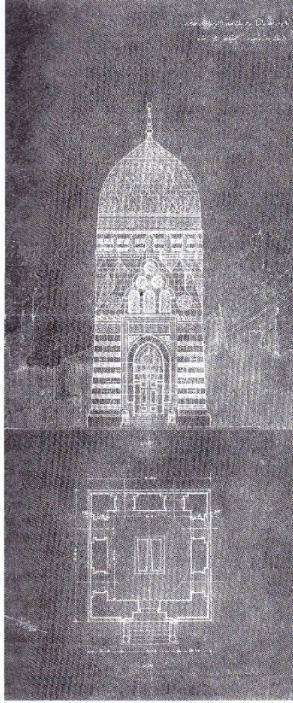
Çalışmanın konusu, Mimar Kemalettin Bey tarafından Şam'da inşa edilmek üzere tasarlanan fakat uygulamaya geçmeyen Selâhaddîn-i Eyyûbî Türbe projesinin mimari ve sanatsal özellikleridir. Mimar türbe tasarımlarında belirli bir plana bağlı kalmaz; kare, sekizgen gibi çeşitli plan şemalarını kullanır. Mimar Kemalettin Bey'in, İslam Mimarisi ve Sanatı ile ilgili yazdıkları bu konu hakkında derin bilgilerini ortaya koyması açısından önemlidir. Arapların süsleme ve taş oymacılığı açısından çok iyi olduğunu belirtirken büyük bina tasarımı yapmaktansa yapı tezyinatına daha çok önem verdiklerini söyler (Tekeli ve İlkin, 1997:34). İslam mimarisi ve sanatına hâkim olan Mimar, bunu Selâhaddîn-i Eyyûbî Türbesi'nin proje tasarımına da yansıtmıştır. Türbeyle ilgili tasarımın kopyası Mimar Hasan Tahsin'in arşivinde bulunmuştur; fakat orijinal tasarımın nerede olduğu bilinmemektedir (Yavuz, 1977:9). Çalışmada, Mimarın proje çiziminden sadeleştirilerek yapılan türbenin plan ve görünüşü revize edilmiş, yapı ayrıntılı olarak katalog bölümünde incelenmiştir. Değerlendirme ve sonuç bölümünde ise yapının planı, malzeme ve teknik özellikleri ile süslemesi alt başlıklar halinde ele alınmıştır. Tasarım, İslam Sanatı türbe örnekleriyle beraber, Mimar Kemalettin tarafından inşa edilmiş türbeler doğrultusunda değerlendirilmiştir.

* Ö. K. Karacagil, çalışmasında bu hediyein kilim olduğunu belirtmiştir. İkkil taç anlamına gelmektedir. Bkz. Şemseddin Sami, Kâmûs-ı Türkî, s.150; Yaşar Çağbayır, Ötügen Osmanlı Türkçesi Sözlüğü, s.721.

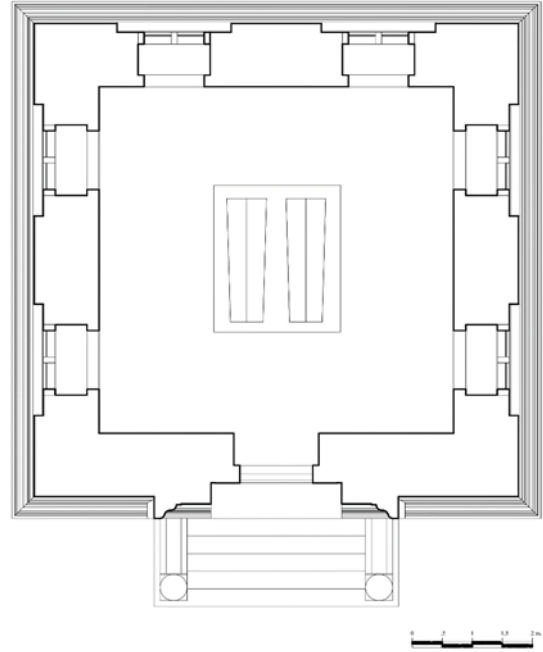
KATALOG

Türbenin proje tasarımı 1916-1917 yıllarında yapılmıştır (Yavuz, 2009:184; Tekeli ve İlkin,1997:245). Tasarımda kare planlı yapı, giriş aksına göre simetrik olarak düzenlenmiş, gövde köşeleri pahlanmış ve sivri bir kubbeye örtülmüştür. Türbenin farklı renkteki kesme taş malzeme ile yapılması önerilmiş olmalıdır.

8,80x8,80 m. dış ölçülere sahip türbe 1,25 m. yüksekliğinde bir kaide üzerine yapılmıştır. Kaidenin üstü silmeli olup, giriş kapısının kenarlarında, silmeler nihayetlenmektedir. Projeye ait planda türbeye giriş beş basamakla belirtilirken yine projeye ait görünüşte dört basamakla belirtilmiştir. Merdiven basamaklarının kenarlarına korkuluklar düzenlenmiş olup birinci basamakta, korkulukların başlangıcına kare kaideli babalar yerleştirilmiştir. Babalar, sekizgen gövdeli ve üzerleri kubbeli olarak tasarlanmıştır. Babaların kare kaideden sekizgen gövdeye geçişleri, köşelere düzenlenen mukarnasla sağlanmıştır.

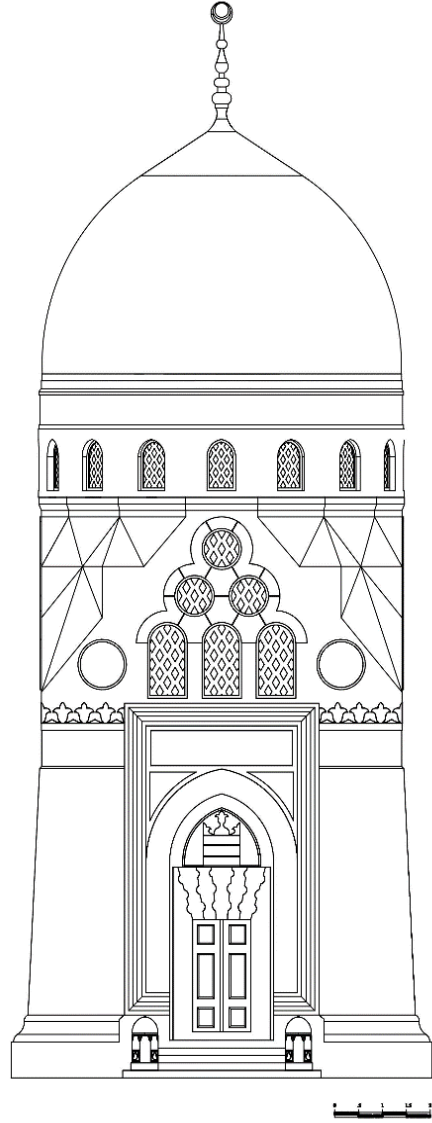
Fotograf 3. Selâhaddîn-i Eyyûbî Türbesi'nin Mimar Kemalettin Tarafından Çizilen Plan ve Ön Cephe Çizimleri (Y.Yavuz, 2009)

Çizim 1. Selâhaddîn-i Eyyûbî Türbe Planı (Mimar Kemalettin'in proje çiziminden sadeleştirilmiştir.)

Ahşap malzemedan, basit dikdörtgen tablalı olarak yapılması önerilen kapı 2,25 m. yüksekliğindedir. Kapının üzeri, 1,05 m. yüksekliğindeki geçmeli taşlarla düz bir şekilde geçilmiştir. Farklı renkteki geçmeli taşların üzerine, sivri kemerin karnına tepelik rumiyle taçlandırılan üç sıra kitabe bölümü yerleştirilmiştir. Sivri kemerin köşeliklerine bitkisel süslemeler yapılmış üzerinde yer alan kitabe bölümü ise dikdörtgen formda düzenlenmiştir.

Gövde bölümü, farklı renkteki kesme taş malzemeyle yapılmış ve üstteki kitabelik bölümüne kadar üste doğru daralacak şekilde tasarlanmıştır. Gövdeyi, giriş bölümündeki sivri kemerin hemen üzerindeki kitabelikle aynı kottaki yazı kuşağı nihayetlendirir. Yazı kuşağının ve hemen üzerine düzenlenen palmet süslemelerinin, yapının tüm cephelerini dolaşan unsurlar olduğu söylenebilir.

Çizim 2. Selâhaddîn-i Eyyûbî Türbe'si Görünüş
(Mimar Kemalettin'in proje çiziminden sadeleştirilmiştir.)

Yapının üst bölümünde ve kasnakta pencereler yer alır. Ön cephede, üst bölümde eş kenar üçgenin köşe ve orta noktalarına gelecek şekilde düzenlenen altı adet pencere bulunur. Girişin hemen üzerinde yer alan üç adet pencere yarım daire formunda kemerlere sahiptir. Üstteki üç tanesi 0,70 m. çapında yuvarlak pencerelerdir. Pencerelerin içleri, baklava şeklindeki şebekelere sahiptir. Alt sırada bulunan pencerelerin hemen yanına ise çapları 1 m. olan, içerisi yazıyla süslenmiş kartuşlar düzenlenmiştir. Dairesel formdaki kasnağa geçişte köşeler pahlanmıştır. Birinci sıra pahlanmada yapının köşeleri içe çekilmiş, ikinci sıra ise gövdenin üst bölümünde eşit on altıgen oluşturacak şekilde pahlanmıştır. Pahlı bölümün üstüne ise 0,25 m. yüksekliğinde silme yapılmıştır. Pencere düzenleri, kurslar ve pahlı köşeler, diğer cephelerde tekrar eden unsurlar olmalıdır.

Yapının kasnak bölümü 2,20 m. yüksekliğindedir. Kasnak bölümüne pencere açılmıştır. Pencerelerin her biri, gövde bölümündeki on altıgen şeklin kenarlarının ortalarına düzenlenmiştir. Pencereler sivri kemerli olup içleri baklava dilimi şeklindeki şebekelere sahiptir. Kasnak pencerelerinin hemen üzerine yapıyı çepeçevre dolaşan yazı kuşağı yerleştirilmiştir.

Türbe sivri bir kubbe ile örtülüdür. Kubbe yüzeyinin ağ bezeme ile bezenmesi ve içlerine tepelik rumi süslemeleri yapılması düşünülmüş olmalıdır*. 21,65 m. yükseklikte kubbe alemle nihayetlenir.

Yapının içi, 6x6 m. ölçülere sahiptir. Giriş cephesinde pencere yer almaz. Bunun dışındaki üç cepheye 1,20 m. eninde ikişer adet pencere düzenlenmiştir. Türbenin tam ortasına yerleştirilen bir altlık üzerinde iki sanduka bulunur. Sandukalardan ikincisinin halk arasında, Selâhaddîn-i Eyyûbî'nin veziri Kadî el Fâzıl'ın olduğuna inanılmasıyla beraber 1903 onarımında, eski sandukanın atılmayarak yeni sandukanın yanına yerleştirilmiş olması da muhtemeldir (Yavuz,1977:8) Ahşap olan sanduka ise Selahaddin Eyyubi'ye aittir.

Foto.4. Selâhaddîn-i Eyyûbî Sembolik Sandukası
(https://madainproject.com/mausoleum_of_saladin#gallery-3)

DEĞERLENDİRME VE SONUÇ

Plan

Selâhaddîn-i Eyyûbî Türbesi kare planlı olup bu plana sahip türbeler Anadolu'da 13. yüzyıl sonlarında yapılmaya başlamıştır (Arık,1967:95). Erken dönem Osmanlı türbeleri içerisinde ise kalabalık grubu oluşturur (Daş,2007:288). Klasik dönem Mimar Sinan türbelerinde daha çok poligonal plan tercih edilmekle beraber Yahya Efendi, Arap Ahmet Paşa ve Şemsi Paşa türbeleri kare plan ile tasarlanmış örneklerdir (Kuran,1988:229). Yine Klasik dönemde yapılmış olan Ayas Mehmet Paşa ve Lala Mustafa Paşa kare planlı, baldaken şeklinde tasarlanmış kubbe ile örtülü örneklerdir (Düzenli, 2005:441). Geç dönem Osmanlı örneklerinden Hüsrev Paşa, Mustafa Reşit Paşa, İbrahim Ethem Paşa, Ahmet Cevat Paşa, Mahmut Şevket Paşa Türbeleri de kare planlı kubbe ile örtülüdür (Düzenli, 2005:441).

Mimar Kemalettin inşa ettiği türbelerinde kare, sekizgen plan şemasını uygulamış olup Sultan Reşat Paşa Türbesi sekizgen plan şemasında inşa edilmiştir. Ahmet Cevat Paşa ve Gazi Osman Paşa Türbesi kare planlıdır. Mahmut Şevket Paşa Türbesi ise kare planlı ve baldaken şeklindedir. Türbelerin hepsi kubbe ile örtülüdür.

Memlük mimarisinde, medreseler içerisinde türbe ve cami yapılarını da bulundurarak külliye fikrini tek yapıda oluşturmuş, Kahire Sultan I. Baybars Medresesi, Şam Sultan I. Baybars Medresesi, Kahire Nâsırıyye Medresesi, Kahire El Melikü'l Eşref Seyfeddin Kayıtbay Medresesi gibi yapılar medrese-külliye niteliğini taşımıştır (Eruz, 2004:98). Mimarın projeyi tasarladığı dönemde, Selâhaddîn-

* Bkz. Yıldırım Yavuz (1977) kubbe yüzeyinde yer alan süslemeler için arabesk demiştir. Ağ bezeme yüzeyde kafes etkisi yaratacak şekilde bir doku oluşturularak ortaya çıkan boşlukların içerisinde farklı bezemelerle doldurulmasıdır. I. Ulusal Mimarlık dönemi yapılarında da bu bezeme programıyla karşılaşırız. Bkz. Demiralp, Deniz, Üsküdar'da Oryantalist Esintiler, s.644-651.

i Eyyûbî, Al-Aziye Medrese'sinde yer alan türbesinde gömülüydü. Medrese ne yazık ki günümüze gelememiştir.

Malzeme ve Teknik

Türk İslam Sanatında, 19. yüzyıl sonlarına doğru ve I. Ulusal Mimarlık Dönemi'nde inşa edilen türbeler kesme taş ve mermer malzemelidir (Düzenli, 2005). Dönemin uygulayıcılarından Mimar Kemalettin'de inşa ettiği türbe yapılarında kesme taş ve mermer malzeme kullanmıştır. Sultan Reşat Türbesi'nin giriş kemerini pembe ve beyaz mermer malzeme kullanarak farklı iki renkte inşa etmiştir. Hasan Hüsnü Paşa Türbesi ise moloz taş, tuğla malzeme ile inşa edilmiş sadece giriş cephesi mermer levhalarla kaplanmıştır.

Selâhaddîn-i Eyyûbî Türbesi'nin bölgesel özellikler göstererek farklı renkte kesme taş, malzemeyle yapılması düşünülmüş olmalıdır. Farklı renkli taş işçiliği Memlük sanatında görülen bir özellik olmakla beraber 15. yüzyıl Osmanlı sanatında da karşımıza çıkar. Fakat Memlük etkili mimari süsleme İstanbul yapılarında uzun süre kullanılmaz (Necipoglu, 2007:117). Bu dönem yapılarında görülen Memlük etkileri, Suriye'den gelen sanatçılar vasıtasıyla oluşmuştur (Özbek, 2009:151).

Yapının, giriş bölümünün genel formu, Türk mimari ve sanatında görülen klasik formlardır. Mimar Kemalettin inşa ettiği Ahmet Cevat Paşa, Gazi Osman Paşa, Sultan Reşat ve Mahmut Şevket Paşa Türbeleri'nin giriş bölümlerini de klasik formda tasarlamıştır. Türbelerin giriş bölümleri dışarı taşırılıp diğer cephelerden yüksek tutulmuştur. Türbe gövdesinin köşelerindeki pahlanmalar ile kubbenin sivri formu, Mimar Kemalettin tarafından yapılan Mahmut Şevket Paşa Türbesi'nde karşımıza çıkan uygulamalardır (Yavuz,1994:272-273, Bulut, 2013). Mahmut Şevket Paşa ve Gazi Osman Paşa Türbelerinin merdiven basamaklarının iki yanında babalar yer alır. Sekizgen gövdeli kubbeye örtülü babalar Selâhaddîn-i Eyyûbî Türbe projesinde de kullanılmıştır.

Türbe giriş bölümünün hemen üzerinde yer alan altı adet pencereden alt sıradaki üçü yarım daire kemerlere sahiptir. Bu pencerelerin üzerinde yuvarlak formu üç adet pencere daha bulunmakla beraber pencereler dilimli kemerle elde edilen bir üçgen içerisine yerleştirilmiştir. Mimarın proje çiziminde de görüldüğü üzere alt sırada yer alan pencerelerin iki tarafına kurslar düzenlenmiştir. Aynı uygulamalar Mescid-i Hayrabin, Mescid-i Baybars el Hayat, Kubbe-i Kevsun, Kayıtbay Cami ve Türbesi gibi çok sayıda yapıda tekrarlanmıştır. Bütün bunlar düşünüldüğünde üçlü pencere düzenleri, gövdenin yazı kuşağı ile nihayetlenmesi, kubbeye geçişte farklı şekillerde kullanılan pah düzenlemeleri, kubbenin sivri şekli, renkli taş kullanımı, geçmeli düz kemerler ve ağ bezeme diğer cephelerde tekrar eden unsurlar olmakla beraber Memlük sanatı özellikleridir.

Fotograf 5. Kayıtbay Türbesi (A.Fulya Eruz, 2004)

Fotograf 6. Memlûk Sultanı Kayıtbay'ın Kahire'deki Türbesi (Elkhateeb A.A., 2012)

Fotograf 7. Kayıtbay Cami Taç Kapısı (Doris Behrens-Abouseif, 1992)

Süsleme

19. yüzyıl başlarından itibaren türbelerde süsleme Ampir, Eklektik, Türk Neoklasîği tarzındadır (Ünsal, 1982:79). Mimar Kemalettin türbe yapılarının cepheleri mukarnas, palmet, tepelik rumi, Türk üçgenleri ve yazı süsleme ile bezelidir. Sultan Reşat Türbe gövdesinin üst bölümüne palmet ve rumiler işlenmiş, Mahmut Şevket Paşa Türbesi ise Türk üçgenleri, tepelik rumi, palmet, motifleri ve yazılar ile bezenmiştir. Palmet, rumi gibi bitkisel süslemeler Milli Mimarlık Dönemi yapılarında çok sık uygulanan özelliklerdir. Selâhaddîn-i Eyyûbî Türbesi 'de benzer özellikler sergiler. Yapı giriş cephesinin hemen üzerinde bulunan alttaki pencerelerin iki yanına tasarlanan kurslar ve yazı kuşağının üstünde yer alan palmetlerle bezelidir (Yavuz,1977:10). Kubbe yüzeyinin ağ bezemeyle bezenmesi ve içlerine tepelik, rumi süslemelerinin yapılması düşünülmüş olmalıdır. Memlûk eseri olan Kayıtbay Türbe kubbesi de ağ bezeme ile işlenmiş içerisine palmetler yapılmıştır.

Fotograf 8. Mahmut Şevket Paşa Türbesi Genel Görünüş (M. Bulut,2013)

Alman imparatoru, II. Wilhelm'in konuşmasında kahraman, ulu ve düşmanlarının dahi hocası diye bahsettiği Selâhaddîn-i Eyyûbî Türk İslam tarihi açısından son derece önemli bir kişidir. Başarılarıyla efsaneleşen Selâhaddîn-i Eyyûbî için bir türbe tasarlanmak istenilmiş ve bu türbenin tasarımı için

Mimar Kemalettin bir proje oluşturmuştur. Yapı uygulamaya geçmemiş olsa da Mimar bölgesel özellikler gösteren bir türbe inşa etmek istemiştir.

Milli Mimarlık Dönemi mimarlarından olan Kemalettin Bey yapılarında bu dönemin mimari ve sanat özelliklerini uygulamıştır. İnşa ettiği türbeler plan ve cephe tasarımıyla bire bir dönem özelliği gösterir. Selâhaddîn-i Eyyûbî Türbesi'nin Suriye'de yapılacak olması ise bu yapının tasarımının ağırlıklı olarak bölgesel özellikler barındırmasını sağlamıştır. Üçlü pencere düzenleri, gövdenin yazı kuşağı ile nihayetlenmesi, kubbeye geçişte farklı şekillerde kullanılan pah düzenlemeleri, kubbenin sivri şekli, renkli taş kullanımı, geçmeli düz kemerler ve ağ bezeme uygulamalarıyla, türbenin biçimlenişinde Memlûk etkisi ortaya çıkmıştır.

KAYNAKÇA

- Abouseif -Behrens, D. (1992). *Baybars-ı Camii*. TDV İslam Ansiklopedisi, 5, 223-224.
- Ağırakça, A. (1997). *Selahaddin Eyyubi ve Kudüs'ün Yeniden Fethi*. Beyan Yayınları.
- Arık, O. (1967). Erken Devir Anadolu -Türk Mimarisinde Türbe Biçimleri. *Anadolu*, (11), 57-100. https://doi.org/10.1501/andl_0000000097.
- BOA. Y. Esas Evrakı (EE), Dosya No: 81,Gömlek No:3, Tarih: H.06.07.1316.
- Bulut, M. (2013). Ölümünün 100. Yılında Mahmut Şevket Paşa'nın Türbesi. *FSM, İlmi Araştırmalar İnsan ve Toplum Bilimleri Dergisi*, (1), 93-107.
- Çağbayır, Y. (2017). *Ötüken Osmanlı Türkçesi Sözlüğü*, Ötüken Neşriyat.
- Daş, E. (2007). *Erken Dönem Osmanlı Türbeleri*, Gökkuşbu Yayınları.
- Demirarslan, D. (2014). Üsküdar'da Oryantalist Esintiler. S.F. Göncüoğlu (Ed.), Uluslararası Üsküdar Sempozyumu VII, 1352'den Bugüne Şehir 1 içinde (s.644-654), Üsküdar Belediyesi.
- Düzenli, H. İ. (2015). İstanbul Türbeleri. C. Yılmaz (Ed.), Antik Çağdan XXI. Yüzyıla Büyük İstanbul Tarihi 8 içinde (s.428-449), İstanbul Büyükşehir Belediyesi (İBB) Kültür AŞ.
- Elkhateeb, A.A. (2012). Domes in the Islamic Architecture of Cairo City: A Mathematical Approach. *Nexus Netw, J* 14,151-176, DOI: 10.1007/s00004-011-0103-3.
- Eruz, A.F. (2004). *Memlûkler*, TDV İslam Ansiklopedisi, 29, 97-100.
- Karacagil, Ö. K. (2014). II. Wilhelm'in Osmanlı İmparatorluğunu Ziyareti ve Mihmandarı Mehmed Şakir Paşanın Günlüğü (1898), *Journal of Turkology*, 24(2), 73-97. <https://doi.org/10.18345/tm.52503>.
- Kuran, A. (1988). Mimar Sinan'ın Türbeleri. S. Bayram (Ed.), Mimarbaşı Koca Sinan: Yaşadığı Çağ ve Eserleri 1 içinde (s. 223-238), Vakıflar Genel Müdürlüğü.
- Necipoğlu, G. (2007). *15. ve 16. Yüzyılda Topkapı Sarayı-Mimari Tören ve İktidar*. Yapı Kredi Yayınları.
- Özbek, Y. (2009). Anadolu Türk Mimarisinde Taş Süsleme. *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi*, (14), 141-170.
- Sami, Ş. (2010). *Kâmûs-ı Türkî*. Çağrı Yayınları.
- Şeşen, R. (1983). *Salâhaddîn Devrinde Eyyûbîler Devleti*. Edebiyat Fakültesi Basımevi.
- Şeşen, R. (2009). *Selâhaddîn-i Eyyûbî*, TDV İslam Ansiklopedisi, 36, 337-340.
- Tekeli, İ. ve İlkin, S. (1997). *Mimar Kemalettin'in Yazdıkları*. Şevki Vanlı Mimarlık Vakfı Yayınları.
- Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Osmanlı Arşivi (BOA), Yıldız (Y.), Mütenevvi Maruzat (MTV), Dosya No:209, Gömlek No:100, Tarih: H.18.08.1318.
- Ünsal, B. (1982). İstanbul Türbeleri Üzerinde Stil Araştırması. *Vakıflar Dergisi*, (XVI), 77-120.

Yakıt, İ. (2019). Selahaddin Eyyubî'nin Nesebi. *Bellekten*, 83(297), 469-484, <https://doi.org/10.37879/bellekten.2019.469>.

Yavuz, Y. (1977). Mimar Kemaleddin'in Salah-ad Din Eyyubî Türbesi Tasarımı. *ODTÜ Mimarlık Fakültesi Dergisi*, 3(1), 5-15.

Yavuz, Y. (1994). *Mahmut Şevket Paşa Türbesi*, İstanbul Ansiklopedisi. 5, Tarih Vakfı, 272-273.

Yavuz, Y. (2009). *Mimar A. Kemalettin İmparatorluktan Cumhuriyet'e*. TMMOB Mimarlar Odası ve Vakıflar Genel Müdürlüğü Yayını.

https://madainproject.com/mausoleum_of_saladin#gallery, Erişim Tarihi: 21.10.2023.

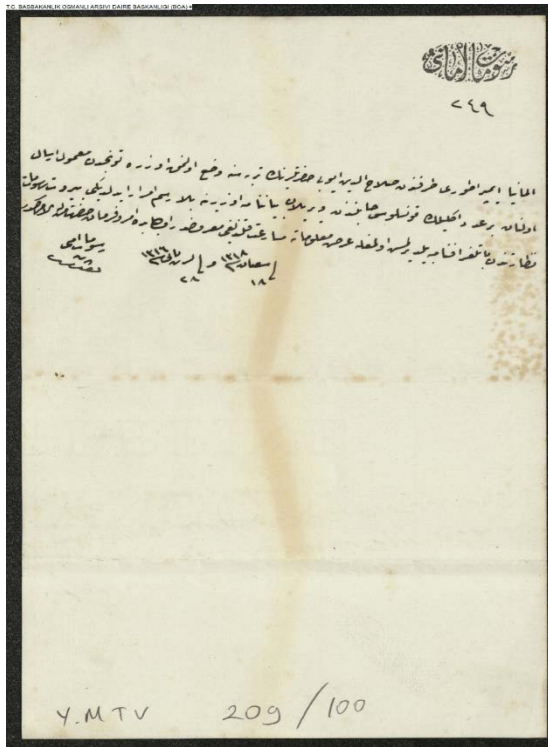
EKLER

Ek 1. (BOA. Y. EE. 81/3, H. 06.07.1316)

Y.EE.00081

Ek 2. (BOA. Y. MTV. 209 / 100. H. 18.08.1318)

Y.MTV.00209.00100.001